

Кузнєцова Оксана Володимирівна

кандидат психологічних наук, доцент,

проректор з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної діяльності
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4240-7004>

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІВ-СУПЕРВІЗОРІВ ЯК РЕСУРС ПІДТРИМКИ ОСВІТНІХ ЗМІН

Ключові слова: супервізія, педагог-супервізор, Нова українська школа, професійний розвиток, дифузія інновацій.

Реформування шкільної освіти в Україні, основні орієнтири якого відображені у Концепції «Нова українська школа», є складним, тривалим, багаторічним, багатоетапним, багатоаспектним процесом. На актуальному етапі його розгортання, разом з продовженням втілення нових ідей у освітній простір, здійсненням трансформацій у організації освітнього процесу, відчутною є необхідність пошуку шляхів підтримки освітніх змін, їх укорінення у освітній практиці педагогів, гнучкого втілення відповідно до мінливих обставин сьогодення та загроз воєнного часу.

Як зазначає Е. Роджерс, дифузію інновацій як процес настання зміни в структурі та функціях соціальної системи визначають не тільки нова ідея, а й канали комунікації, час, системні соціальні процеси [6, с. 26, 30]. Усі складові дифузії інновацій у сукупності зумовлюють хід і наслідки впровадження змін. Тому вирішення питання про підтримку змін в ході реформування освітньої сфери передбачає аналіз широкого поля системних феноменів, зокрема, в сфері комунікації між учасниками процесу поширення інновацій. Одним з таких явищ, що в останні роки запроваджується в освітній системі з метою підтримки впровадження педагогами Концепції «Нова українська школа», є супервізія.

З досвіду реформування освіти у європейських країнах відомо, що на етапі впровадження освітніх змін здійснення супервізії допомагає педагогам приймати нововведення, дієво втілювати їх і реально змінювати свою щоденну практику. Супервізія у закладах освіти дозволяє посилити ефективність впровадження реформи та запобігати її формалізації, стагнації та згасанню самого процесу змін. Відповідно до чинних нормативних документів, супервізія в освіті – це комплекс заходів з надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам на добровільних засадах, що сприятиме вдосконаленню їх професійної діяльності та професійному розвитку [1]. Супервізія в освіті спрямована на вирішення питання усвідомленого прийняття педагогом освітніх змін, подолання сумнівів у процесі оновлення підходів

у діяльності, з'ясування причин професійних труднощів та актуалізації власних ресурсів їх переборення.

Одним з напрямків втілення реформи «Нова українська школа» стала підготовка фахівців, які б володіли прийомами супервізійної роботи, інструментами та технологіями професійного консультування, рефлексії та саморозвитку. Разом з тим виникла потреба у науково-методичній підтримці таких фахівців та створенні умов для професійного розвитку педагогів-супервізорів. В науковій літературі поняття «професійний розвиток» є широко вживаним, адже пов'язане з вивченням професіоналізації особистості, що є однією з найважливіших категорій соціогуманітарних наук. Це поняття розкриває цілі, зміст й основні етапи взаємодії особистості та професії, поступове набуття особистістю фахового досвіду, вдосконалення фахових теоретичних знань, практичних навичок і вмій, професійно важливих якостей [9]. Не ставлячи за мету охоплення широкого розмаїття визначень поняття професійного розвитку, зазначимо лише про переважну єдність позицій науковців щодо важливості змісту особистісного становлення і самореалізації у прояві цього явища [7].

Педагоги-супервізори як категорія фахівців з'явилась відносно недавно в нормативному та практичному полі української освіти. З 2018 року здійснюється процес підготовки таких спеціалістів на базі регіональних закладів післядипломної педагогічної освіти. Відповідно, напрацьовується досвід тренінгового навчання педагогів-супервізорів, організації процесу супервізії у закладах освіти, створення систем підтримки та супроводу діяльності педагогів-супервізорів, забезпечення умов для їх професійного розвитку.

Теоретичне осмислення проблеми професійного розвитку педагогів-супервізорів потребує ґрунтовної роботи щодо визначення специфікації супервізії педагогів, опису моделей супервізійної діяльності в освіті, створення професійного профілю такого фахівця. На сьогодні є перші спроби такого узагальнення, зокрема, у частині опису професійного профілю супервізора, що містить наступні компетентності: мовно-комунікативна, предметно-методична, психологічна, емоційно-етична, педагогічного партнерства, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, здатність до навчання впродовж життя [4, с. 7]. Наведений перелік компетентностей засвідчує бачення діяльності супервізора в освіті у більшому наближенні до педагогічної професії.

Разом з тим, у літературі наводиться опис процесів діяльності супервізора, що свідчить про необхідність глибокого оволодіння специфічними знаннями та вміннями у супервізійній діяльності. Зазначається, що правильно організована супервізія базується на чітко визначених запитах і цілях; спрямована на моніторинг та інтерпретацію

інформації, пов'язаної із конкретною професійною ситуацією; забезпечує рефлексію, мотивацію співробітників і підвищення рівня їх задоволення результатами роботи; спонукає до розвитку; дає змогу оцінити правильність обраних стратегій, тактик, методів роботи; дозволяє планувати та прогнозувати ефекти діяльності та, в разі потреби, коригувати свої дії. Результатом цього процесу є формування цілісного бачення своєї роботи, переосмислення власного досвіду, поглиблене та більш адекватне усвідомлення причин і наслідків професійних негараздів, віднаходження та прийняття векторів подальшого особистісного самовдосконалення тощо [5, с. 116]. Підкреслюється важливість для здійснення супервізії побудови супервізійних стосунків, формування супервізійного альянсу, що припускає відкритість і ясність щодо методів, які використовуються у супервізії, причин їхнього вибору, супервізійного стилю, цілей супервізії, форми відносин і відповідальності учасників супервізійного процесу [3]. Зазначені вимоги до супервізійної діяльності передбачають володіння спеціальними теоретико-методологічними знаннями і конкретними методиками її реалізації.

Важливо враховувати при розгляді професійних засад діяльності педагога-супервізора та визначенні орієнтирів професійного розвитку такого фахівця той факт, що у європейському і українському професійному просторі доволі впевнено постає супервізія як самостійний фах. Відповідно до засадничих положень європейської рамки компетенцій супервізора EC-Vision, супервізія – це форма процесного консультування, що служить забезпеченню та розвитку якості спілкування та співпраці у професійних контекстах, а також пропонує підтримку в різних процесах рефлексії та прийняття рішень, у складних і відповідальних професійних ситуаціях і конфліктах. Супервізія підтримує роз'яснення та опрацювання завдань, функцій і ролей, допомагає в управлінні процесами змін, у пошуку інноваційних рішень для нових завдань і заходів для профілактики вигорання. Супервізійний процес, за вимогами Європейської асоціації супервізорів (ANSE), орієнтований на рефлексію професійного функціонування у комплексних ситуаціях [8]. Фахівець, здатний здійснювати супервізію, за європейськими стандартами має володіти наступними компетентностями: професійне ставлення (рефлексія, інтеграція теорії і практики, толерування неоднозначності), етика (етична поведінка), розвиток якості (безперервний професійний розвиток, безперервний особистісний розвиток, внесок у професійні стандарти і розвиток), бачення з перспективи людини, роботи, організації (встановлення зв'язків з різними особистими, професійними, організаційними цінностями і культурами, поведіння з функцією, роллю та статусом у

межах організації, зосередження уваги на питанні керування людьми/лідерства) [2].

На наш погляд, саме на перетині педагогічної та супервізійної професій має бути окреслена професійна специфікація діяльності педагога-супервізора, що може бути предметом подальших досліджень. Такий підхід дозволить поглибити уявлення і про професійний розвиток педагога-супервізора як фахівця, що володіє специфічними інструментами супервізійної роботи з педагогічними працівниками. За таких умов підготовка і професійний розвиток педагога-супервізора стануть надійною основою впровадження і сталої підтримки освітніх змін в шкільній практиці.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Порядку надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії) : наказ Міністерства освіти і науки від 14.06.2024 №855. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1201-24#Text> (дата звернення: 04.04.2025).
2. EC Vision : Європейські рамки компетенцій. URL: <https://ussc.org.ua/superviziia-ta-kouchynh/profil-kompetentsii/> (дата звернення: 04.04.2025).
3. Астремська І. В. Супервізорські відносини в професійному супроводі спеціаліста соціальної роботи. *Психологічні перспективи*. Вип. 22. 2013. С. 3–12.
4. Новик І. Профіль супервізора. УІРО. 2024. 12 с.
5. Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми : монографія / за наук. ред. академіка НАПН України С. Д. Максименка. Київ : Слово. 2020. 220 с.
6. Роджерс Е. Дифузія інновацій / пер. с англ. Василя Старка. Київ : Києво-Могилянська академія. 2009. 591 с.
7. Ткаченко А. В. Категоріальний статус поняття «професійний розвиток особистості». *Виток педагогічної майстерності* : 36. наук. пр. Полтава. 2011. С. 263–269.
8. Українська спілка супервізії та коучінгу. URL: <https://ussc.org.ua/> (дата звернення: 04.04.2025).
9. Ягулов В. В. Професійний розвиток особистості фахівця: поняття, зміст та особливості. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2015. Т. 175. С. 22–28.

Oksana Kuznietsova

Candidate of Psychological Sciences, Docent,

vice-rector for scientific-pedagogical and social-humanitarian activities

Odesa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHER SUPERVISORS AS A RESOURCE FOR SUPPORTING EDUCATIONAL CHANGES

Keywords: supervision, teacher-supervisor, New Ukrainian School, professional development, diffusion of innovations.